

of the phenomenon of fashion. Correlation of triads of space and body is analyzed (spatial practice corresponds perception; representations of space – understanding; space of representation – experience). The influence of fashion industry on forming of the social space of the city is traced. The attention is focused on the provision that space is a social product (production) which is caused by the anthropological aspect. It is proved that the construction of social space by method of repetition of actions complies with the theory of imitation of fashion (H. Spencer, G. Tarde, G. Simmel). The possibilities of using the theoretical construction of A. Lefebvre to enrich the social and philosophical analysis of space of fashion are demonstrated; it will open new prospects for research this issue.

Keywords: social space, fashion, product, multidimensionality, production, city, spatial change.

Скалацкая Е. В., кандидат философских наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Одесский торгово-экономический институт Киевского торгово-экономического университета (Украина, Одесса), elena-s2008@ukr.net

Концепция социального пространства Анри Лefевра: эвристический потенциал по исследованию феномена моды

Цель статьи заключается в рассмотрении эвристического потенциала концепции социального пространства французского философа и социолога Анри Лefевра для исследования феномена моды. Проанализировано соотношение триад пространства и тела (пространственной практике соответствует восприятие; репрезентации пространства – осмысление; пространству репрезентации – переживание). Прослежено влияние модной индустрии на формирование социального пространства города. Акцентируется внимание на положениях теории подражания моды (Г. Спенсер, Г. Тард, Г. Зиммель). Демонстрируются возможности применения теоретической конструкции А. Лefевра для обогащения социально-философского анализа пространства моды, что позволит раскрыть новые перспективы исследования данного вопроса.

Ключевые слова: социальное пространство, мода, продукт, многомерность, производство, город, пространственный поворот.

* * *

УДК 1(091)

Астахова Т. Г., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры гуманитарных наук, Обласний комунальний вищий навчальний заклад «Інститут підприємництва «Стратегія» (Україна, Жовті Води), tanya.ast@meta.ua

ПРИНЦИП ВСЕЄДНОСТІ В. С. СОЛОВЙОВА В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДУХОВНОГО І ТІЛЕСНОГО

Проблема духовно-тілесного була однією з парадигм філософії Срібного віку та викликала живий інтерес у В. С. Соловйова, який спирався у своїх міркуваннях на ідею всеєдності. Метою роботи є виокремлення вихідних характеристик ідеї всеєдності та дослідження базисних елементів становлення парадигми духовно-тілесного у філософії В. С. Соловйова. Розуміння принципу всеєдності В. С. Соловйова в контексті феноменів «духовне-тілесне», базуючись на певних понятійних блоках, дозволяє здійснити концептуальний аналіз. Важливо зазначити, що В. С. Соловйов рідше підносить метафізичний, онтологічний статус саме людської індивідуальності, надавши їй саму можливість все-таки долучитися до всеєдності як до істини. Долучення до всеєдності, до істини для людської індивідуальності є особливим способом відношення до інших індивідів, до природи, до всього «іншого». Істинна індивідуальність є певним образом всеєдності, певним способом сприйняття її засвоєння в собі всього іншого. Характерна аргументація В. С. Соловйова на захист всеєдності є осмисленим переконанням, змістовним, багатим «власне існуванням» індивідуальності, яке можливе лише в «лоні» всеєдності.

Ключові слова: всеєдність, добро, краса, істина, взаємозв'язок духовного та тілесного, Бог.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема духовно-тілесного була однією з парадигм філософії Срібного віку та викликала живий інтерес у В. С. Соловйова, який спирався у своїх міркуваннях на ідею всеєдності. Філософ, хоча й відмовлявся від духу секуляризму, котрим була пронизана європейська філософія Нового часу, та все ж таки, крокуючи за

ранніми слов'янофілами, прагнув отримати цільне знання. У філософських працях В. С. Соловйова поняття життя має не випадковий, поетично-белетристичний зміст, воно отримує визначений категоріальний і фундаментальний філософський характер. Поняття життя стає фундаментальною основою його філософської системи.

Специфічний варіант філософії життя В. С. Соловйова має парадигмальний характер. Філософія життя в цей період, беручи до уваги праці В. С. Соловйова, стає однією з парадигм (відносно нових парадигм філософської думки взагалі), розвиваючись паралельно з певними варіантами західної філософії життя (з філософією життя Ф. Ніцше, з працями ранніх В. Дільтея, А. Бергсона). Щодо розвитку філософії життя в наступний період правомірно говорити про захоплюючий характер пошуків В. С. Соловйова. Це було певного роду передчуття тих змін у житті, котрі спостерігалися у філософській думці всього світу на межі ХІХ – поч. ХХ ст., що підтверджується на початку ХХІ ст.

Філософія життя використовується В. С. Соловйовим для того, щоб ввести її у філософію, враховуючи в ній досягнення не лише релігії, природознавства, історії, психології й психоаналізу, але й інших філософських напрямків, і тим самим забезпечити побудову її як релігійної філософії, котра спирається на Всеєдність, тобто єдність Добра, Істини й Краси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Суттєвого значення для просування у визначеній предметній сфері мають праці, що зумовлюють висвітлення питання про формування софіологічного вчення. Софіологія являє собою взірцеве сплетіння ідей про Бога (Дух), душу (індивідуальну та світову), мораль та віру. У літературі про В. С. Соловйова наявні певні протиріччя: з одного боку, визнано, що в текстах цього видатного російського філософа широко й фундаментально задіяно поняття життя, пов'язане з ученням про Софію, але, з іншого, – цей факт досі не осмислений в усій його повноті, значущості й історико-філософській релевантності [Л. А. Коган, П. Ч. Борі, А. В. Гулига, Т. А. Двуреченська, О. О. Ермічев, А. М. Кожев, Ю. Б. Меліх, О. О. Нікольський, Т. Н. Поплавська].

Перш за все привертає увагу якась підкреслена універсальність і смислова різноманітність поняття життя, яке, з урахуванням вчення про Софію, можна охарактеризувати як софійність життя, що охоплює різні аспекти: абсолютний, богородський, космологічний, антропологічний, естетично-творчий, есхатологічний, інтимно-серцевий та ін. [О. Ф. Лосев, Л. І. Шестов, П. Я. Чадаєв, Н. Ф. Уткіна, Є. Б. Рашковський, Н. В. Мотрошилова, Н. П. Франц, С. С. Хоружий, П. Тунє].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання). Якщо виокремити основну рису поняття «софійність життя», то виникає потреба вказати, що воно являло собою у В. С. Соловйова лише конкретне та інтимно-серцеве вираження його центральної ідеї всеєдності. Саме тому важливим є виокремлення вихідних характеристик ідеї всеєдності та дослідження базисних елементів становлення парадигми духовно-тілесного у філософії В. С. Соловйова.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У «Критиці абстрактних начал» В. С. Соловйов писав: «Визначення верховних начал в усіх теперішніх і колишніх релігійних та філософських переконаннях має свою правду. Але сама їх множинність і розбіжність між ними, внаслідок якої кожне виключає всі інші, не дає їм можливості чітко розкрити обмежений і частковий характер цих визначень, остаточно зупинитися на жодному з них; і якщо дух людський не засуджений на нескінченну роботу Сізіфа, то йому необхідно прийти до такого визначення верховних начал, яке не було б обмеженим і винятковим, не було б одним з багатьох, а утримувало б собою всі інші, внутрішньо їх поєднуючи» [7, с. 7]. З точки зору В. С. Соловйова, абстрактне начало – необхідний момент у житті як індивіда, так і людства, проте абсолютизація цього моменту – приречений напрямок у розвитку філософії. Наочний тому приклад, на думку В. С. Соловйова, філософія Г. В. Ф. Гегеля, який раціональні конструкти перетворив на начало, що саморозвивається – субстанцію – суб'єкта [1, с. 31–37]. В. С. Соловйов вказує на основний недолік гегелівської системи – на гіпостазоване поняття, на перетворення логічних визначень мислення в щось самостійне, позбавлене суб'єкта, що мислить за допомогою цих визначень. В. С. Соловйов критикує абстрактний ідеалізм Г. В. Ф. Гегеля з позицій спіритуалістичного реалізму, що вимагає розчленовувати мислення, мислячого суб'єкта та зміст, котрий осмислюється. Ці моменти збігаються у Г. В. Ф. Гегеля в понятті Абсолютної ідеї. Істинно суще, за В. С. Соловйовим, – це не раціональна конструкція, не поняття, але й не емпірична даність. Істинно суще, за В. С. Соловйовим, єгоральна духовна істота, суб'єкт волі; суще, за словами філософа, «є силою буття» [7, с. 304]. «... Те абсолютне начало, яке може зробити наше пізнання істинним і яке стверджується як принцип нашою органічною логікою, перш за все, визначається як суще, а не як буття» [7, с. 302]. Суще, за В. С. Соловйовим, є те, що не може бути предикатом. Навпаки, буття, на відміну від сущого, є предикатом. «... Буття є, означає, що є сущий», – пише В. С. Соловйов [7, с. 305; 10, с. 84–87]. Погляди В. С. Соловйова формувалися під впливом філософії І. Канта й А. Шопенгауера. Він, наслідуючи І. Канта й А. Шопенгауера, вважає емпіричний світ явищем і характеризує його як буття, на відміну від сущого [7, с. 27–31]. Виходячи з кантівського розрізнення явища й речі в собі, В. С. Соловйов, наслідуючи А. Шопенгауера, вбачає сутність «речі в собі» (названої ним «суще») у волі. Перше й верховне суще – Бог – визначається В. С. Соловйовим у дусі неоплатонізму й каббали як позитивне ніщо. «Це позитивне ніщо, або ен–соф каббалістів, є прямою протилежністю Гегелевому негативному ніщо – чистому буттю, що здійснюється через просте відволікання або позбавлення всіх позитивних визначень» [10, с. 84–85].

Визначивши суще як є, а буття як явище, В. С. Соловйов інтерпретує зв'язок Бога й світу як зв'язок сутності й явища. Між трансцендентною основою світу й самим світом встановлюється відношення необхідності, що досягається раціональним шляхом, – за допомогою, так званої, органічної логіки. Така інтерпретація носить пантеїстичний характер (правду кажучи, у В. С. Соловйова спінозо–гегелівський характер): між сущим, як сутністю, і світом, як явищем, усувається та непереборна межа, яку християнське богослов'я бачить між Творцем і творінням. Проблема зв'язку Творця й творіння складна.

І спіритуалістичний реалізм В. С. Соловйова не вирішує цієї проблеми, оскільки вступає у відоме протиріччя з його раціоналістичним методом: якщо суще – це трансцендентна духовна істота, то ми можемо дізнатися про нього що–небудь лише зі спілкування з ним, в якому воно відкриває нам себе, – тобто з одкровення. Суто раціональному пізнанню воно недоступне [10, с. 88–99]. В. С. Соловйов вважав, що незбагненне розумом суще може бути зрозуміле за допомогою інтелектуальної інтуїції, яку він ототожнював також зі станом натхнення. В. С. Соловйов трактує творчий акт, натхнення, за аналогією, зі свого роду трансом, станом пасивно–медіумним, котрий, як вважає численна кількість містиків і духовників, відкриває можливість прориву в трансцендентний світ духів, недоступний ні розуму, ні емпіричному досвіду [10, с. 115–116].

В. С. Соловйов вважає такий стан (екстатично–натхненний) початком філософського пізнання, що виявляється, таким чином, спорідненим не лише мистецтву, а й містичному духоваченню. «Дія на нас ідеальних істот, що виробляє в нас розумоспоглядальне пізнання (і творчість) їхніх ідеальних форм або ідей, є натхненням. Ця дія виводить нас зі звичайного натурального центру, підіймає нас у вищу сферу, виробляючи, таким чином, екстаз. Отже... безпосередньо визначальне начало справжнього філософського пізнання є натхненням» [10, с. 118]. Визнаючи можливість безпосереднього впливу трансцендентного на людину, ототожнюючи цей вплив з інтелектуальним спогляданням ідей, В. С. Соловйов тим самим знімає межу між раціональним мисленням і містичним досвідом. У такому вигляді презентує В. С. Соловйов здійснення синтезу філософії, релігії та мистецтва.

У зв'язку зі сказаним, виникає питання: який сенс акценту на критику абстрактного мислення з позицій спіритуалістичного реалізму? Або інакше: як сказане вище, пов'язане з проблемою тілесного і духовного? На нашу думку, вихідне поняття метафізики В. С. Соловйова – божественне суще. Воно відкривається людині безпосередньо, за допомогою відчуттів чи почуттів радості, добра, краси.

У філософії В. С. Соловйова дослідники виділяють наступні головні виміри й об'єднальні їх блоки проблемних зрізів [4, с. 88]:

I. «Метафізичний» блок (або загальнотеоретична філософія), у якому розглядаються 1) космологічні (еволюційно–діалектичні), 2) онтологічні, 3) гносеолого–логічні й 4) психологічні проблеми. II. Блок «практичної філософії», що містить: 5) моральні (етичні), 6) соціально–філософські й соціально–політичні, 7) естетичні, 8) філософсько–історичні питання. III. Блок філософської антропології, у якому аналізуються 9) філософсько–антропологічні питання. IV. Теологічний блок.

У чистому вигляді зазначена синтез–схема в повному обсязі не міститься у вченні В. С. Соловйова. Для філософії В. С. Соловйова істотна багатовимірність системного підходу, для якого характерні співвідношення як з традиційним дисциплінарним системним поділом метафізичної філософії на раціональну космологію, онтологію, гносеологію, психологію, так і з гегелівським поділом на логіку (гносеологію), на філософію природи, філософію духу – з виділенням філософії права як філософії держави й суспільства, або практичної філософії, як етики, естетики, філософії історії, історії філософії. Однак

найважливішою рисою вчення В. С. Соловйова є те, що всі блоки, або рівні багатовимірної системи, власне самі опосередковуються головним принципом соловйовської філософії – принципом всеєдності.

Для осмислення багатовимірності всієї системи важливо брати до уваги багатоплановість, діалектично напружений характер самого принципу всеєдності. Принцип всеєдності має два основні «вектори», яким, на перший погляд, властива протилежна спрямованість, але, які лише з урахуванням один одного, «дають» потрібний результат. Перший вектор – вектор цілісності, об'єднання, інтегральність: 1) об'єднання Добра, Істини, Краси; 2) синтез різних філософських підходів; 3) безперервність, єдність у переході філософії від Бога до природи, людини, суспільства. Другий вектор – вектор свободи, індивідуалізації, диференційованості, автономності та відокремленості й навіть абсолютного протиставлення: 1) відокремлення індивідуальностей та їх відокремлення від цілого, від всеєдності; 2) протистояння добра й зла; 3) протистояння творчих та руйнівних сил (у космосі, у природі людини, у культурі, у філософії).

Які ж конкретні характеристики принципу всеєдності стосовно взаємозв'язку духовного і тілесного? Всеєдність у філософії В. С. Соловйова – це не лише принцип загального зв'язку самого світу, але й принцип, що інтегрує філософію, її основні розділи. Всеєдність у цих двох взаємозалежних аспектах і значеннях, яка стосується й світу, і його філософського вивчення, представлено в наступних положеннях В. С. Соловйова, узятих з висновків до «Критики абстрактних начал»: «В етичній частині цього дослідження ми дійшли до твердження відомого порядку світового життя – всеєдності як безумовно бажаного, ми знайшли, що лише такий порядок (визначає відносини всіх істот як вільну теократію) може містити в собі верховну норму для нашої волі та діяльності. У другій, гносеологічній частині цього дослідження, логічна необхідність привела нас до твердження того ж абсолютного порядку світового буття не як лише бажаного, але й як безумовно-істинного або сущого. Якщо дослідження абстрактних начал у галузі етики привело нас до всеєдності як до верховної вимоги моральної волі, або вищого блага, то дослідження абстрактних начал у галузі теорії пізнання й метафізики привело нас до тієї ж всеєдності як до верховної ідеї розуму, або сущої істини... Якщо в моральній сфері (для волі) всеєдність є абсолютним благом, якщо в сфері пізнавальної (для розуму) вона є – абсолютною істиною, то реалізація всеєдності у зовнішній дійсності, її втілення у сфері чуттєвого, матеріального буття є абсолютною красою» [7, с. 354–355]. Принцип всеєдності, окрім зазначених рис, має й інші характеристики.

1. Всеєдність для В. С. Соловйова є ідеєю, що протиставляється речовині. Якщо «речовина є статичністю й непроникистю буття», то її прямиа протилежність, Всеєдність, є ідеєю – «позитивною всепроникистю» [8, с. 231]. 2. Всеєдність – ідея – символ «загального зв'язку світобудови». В. С. Соловйов описує цей зв'язок вельми барвисто й напружено: «бунтівне життя», «гігантське поривання стихійних сил» не можуть скасувати «абсолютної всеєдності» [8, с. 294], сповненої «рухом, блиском і громом» [10, с. 148–151].

Майже художній роздум дозволяє В. С. Соловйову [9, с. 304–305], з одного боку, спочатку зв'язати красу

як фундаментальну іпостась всеєдності з іншими її аспектами, а з другого, – у метафізичний аналіз теми єдиного й множинного, Буття як такого й окремого буття, внести естетичну компоненту. В. С. Соловйов наділяє це естетичне взаємовідношення цілого, єдиного й індивідуального, часткового екзистенціальними рисами, персоніфікуючи гру життєвих сил природи. Незважаючи на скутість «непроникую» речовиною, на стихійність і часом відсутність краси, природа не відокремлена від всеєдності. «Поривання стихійних сил або стихійного безсилля, самі по собі чужі красі, породжують її вже в неорганічному світі, стаючи волею чи неволею, у різних аспектах природи, матеріалом для більш-менш чіткого й повного вираження всесвітньої ідеї або позитивної всеєдності» [9, с. 306]. Відзначимо два важливі моменти. Перший момент: «позитивна всеєдність» – друга назва «всесвітньої ідеї». Іншими словами, знову стверджується й знаходить продовження вже представлене раніше трактування всеєдності як ідеї, до того ж як ідеї «всесвітньої», тобто тієї, що весь світ єднає. Обґрунтовується, таким чином, ідеалізм, специфічний тип і характер якого вимагає подальшого прояснення. Пояснення дає другий момент: ця стадія аналізу у В. С. Соловйова характеризується метафізико-космологічними, «еволюційно-діалектичними» рисами. Всеєдність визначається її вихідними символіко-художніми сторонами: усі стихії й все потворне в природі «підтягується» до її краси, до «творчого начала всесвіту» (Логоса)» [9, с. 310]. Прояви стихії, не відриваються від «справжнього втілення всеїсної й неподільної ідеї», а стають для неї «матеріалом і середовищем». Отже, не Добро й не Істина, а Краса покладена у фундамент всеєдності, оскільки вона стосується навіть стихійної неживої природи. Краса для В. С. Соловйова – основна нитка, протягнута через природу до Бога.

Ця мисленнева конструкція, вибудована В. С. Соловйовим, є ідеалістичною, оскільки продовжує традицію, яку Н. В. Мотрошилова називає космологічно-естетичним релігійним ідеалізмом. Нежива природа – «матеріал і середовище», «хаотична матерія» для дійсно божественної «всесвітньої ідеї», що організовує, одухотворює природу, космос, що служить для космосу «творчим началом» (Логосом) і всеєдальною Красою. Мова йде про традицію, закладену Платоном [5, с. 9–88] і розвинуту неоплатоніками [2, с. 187–206], продовжену німецькими містиками [3, с. 187–206], наявну у Джордано Бруно, й яка вплинула на романтиків, на В. Шеллінга [11, с. 34–52] і Г. В. Ф. Гегеля [1].

2. Перехід думки від неживої природи до тваринного світу й людини простий і плавний, що не дивно: «Той самий образ всеєдності, який всесвітній художник великими й простими рисами накидав на зоряному небі або в багатобарвній веселці, – його ж він докладно й тонко розмальовує в рослинних і тваринних тілах» [6, с. 44]. Бог, що творить природу, убачається В. С. Соловйову як майстерний, невтомний, неповторний Художник. На цій стадії «втілення» всеєдності основною його характеристикою є Краса як його іпостась. «Естетика природи», як частина філософії, аналізується як космологічно-естетичне начало, тобто початково об'єднуються одна з одною теоретична й практична філософія.

3. Світ людини В. С. Соловйов аналізує з урахуванням змальованих космологічно-естетичної, теологічної й

навіть телеологічної передумов. Людина – така форма, створення якої є «особлива мета» Творця: «разом з тілесною красою» у світі з'являється «вище внутрішнє потенціювання життя, зване самосвідомістю» [10, с. 124]. Отже, відправним моментом для виявлення ідеї всеєдності, втілене в людському світі, спочатку теж стає телеологічний та телеологічний космологізм. Проте справа цим не обмежується. «... Людина вже не тільки бере участь у дії космічних начал, але здатна знати мету цієї дії й, отже, трудитися над її досягненням осмислено й вільно» [10, с. 125].

Реалізація принципу всеєдності у вченні про людину, тобто у філософській антропології В. С. Соловйова, не відірвана від філософських традицій. Вплив традиції виявив себе, по-перше, у тому, що вчення про людину базується на основі єдності з космосом, природою, Богом, суспільством, котре було характерним для безлічі філософських учень, починаючи з античності до XIX ст., зберегло для В. С. Соловйова своє парадигмальне значення. По-друге, у тому, що одночасне акцентування свободи, індивідуальності, самоцінності людини, походючи з ученя Нового часу, особливо концепції свободи та прав особистості І. Канта, І. Фіхте, В. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля, залишалося для В. С. Соловйова непорушним. У той же час у роздумах відчувається незадоволення тим, що традиційна філософія вважала необхідним і можливим дозволити складні антиномії космічного й людського, загального та індивідуального, необхідності й свободи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Який же вигляд має – в інтерпретації В. С. Соловйова – складне поєднання владної всеєдності, її загальності, цілісності, необхідності та індивідуальності, свободи, неповторності, що властиве людині? І як співвідносяться Істина, Добро й Краса між собою як іпостасями всеєдності?

Як захисник принципу всеєдності, В. С. Соловйов парадоксальним чином починає своє міркування про реалізацію Істини зі ще більш сильного акцентування індивідуальності й свободи кожної окремої людини, ніж це було властиво традиції. «Перевага людини перед іншими істотами природи – здатність пізнавати й здійснювати істину – не лише родова, але й індивідуальна: кожна людина здатна пізнавати й здійснювати істину, кожен може стати живим відображенням абсолютного цілого, свідомим і самостійним органом всесвітнього життя» [10, с. 32].

«Людська ж індивідуальність саме тому, що вона може містити в собі істину, не скасовується нею, а зберігається й посилюється в її торжестві» [10, с. 35]. Іншими словами, принципів підстави об'єднання індивідуальності, з одного боку, і всеєдності в її істинній іпостасі, з іншого боку, у метафізичному, сутнісному відношенні зовсім інші, ніж в решті природи. В. С. Соловйов рішуче підносить метафізичний, онтологічний статус саме людської індивідуальності, надавши їй саму можливість все-таки долучатися до всеєдності як до істини.

В. С. Соловйов нескінченно далекий від того, щоб моралізувати з приводу егоїзму, що перешкоджає індивідуальності стати безпосереднім втіленням істини й життя в істині. В егоїзмі антропології В. С. Соловйова теж є свій онтологічний статус: егоїзм – «реальне основне начало індивідуального життя»; він це життя пронизує, спрямовує, «визначає» [10, с. 138]. «... Виправдання й порятують індивідуальності через жертву егоїзму». Та все

ж таки можливо – і, можливо, завдяки іншій, протилежній егоїзму живій і животворній силі [10, с. 139]. Долучення до всеєдності, до істини для людської індивідуальності є особливим способом відношення до інших індивідів, до природи, до всього «іншого». «Істинна індивідуальність є певним образом всеєдності, певний спосіб сприйняття й засвоєння в собі всього іншого. Стверджуючи себе поза всім іншим, людина тим самим позбавляє сенсу власне існування, забирає в себе справжній зміст життя й перетворює свою індивідуальність у порожню форму» [10, с. 151]. Привертають увагу два моменти. По-перше, про істину йдеться в онтологічному, буттєво-екзистенціальному сенсі: адже «істиною» в зображенні В. С. Соловйова перш за все стає не пізнання істини, а осмислене існування індивіда у правді. По-друге, характерна аргументація В. С. Соловйова на захист всеєдності: це аж ніяк не міркування жертовності, альтруїзму тощо, а осмислене переконання, змістовне, багате «власне існування» індивідуальності – тобто «справжній зміст життя» – можливе лише в «лоні» всеєдності.

Рационалізуючи релігійне відчуття, В. С. Соловйов визначає його як живе відчуття дійсності божества, котре ми знаходимо в потрійному вимірі до цієї досконалої дійсності, абсолютного Добра, верховного блага: по-перше, ми усвідомлюємо свою відмінність від Нього, а так як в Ньому вся повнота досконалості, то ми можемо відрізнятись від нього лише негативними якостями чи визначеннями – своєю недосконалістю, злобою та стражданням; по-друге, являючи собою лише з'єднання всіляких недосконалостей, ми усвідомлюємо абсолютну досконалість як ту, що істинно є, і в цьому усвідомленні ідеально з'єднуємося з Ним, уявляємо його в собі, це ідея всеєдності як творча основа нашого життя; по-третє, у Богіві ідеальна досконалість володіє цілковитою дійсністю, і ми, усвідомлюючи божество як ідею або уявляючи його в собі, не задовольняємося цим, а бажаємо, подібно Богу, бути дійсно досконалими; а так як фактично наше буття протилежне тому, то ми й прагнемо удосконалити його, асимілювати свою дійсність абсолютному ідеалу. Таким чином, протилежні божеству в даному своєму стані, ми уподібнюємося йому. Звідси, матерія не знищується, а увіковічується як образ духовної якості, як знаряддя духовної дії.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук / Георг Вильгельм Фридрих Гегель: в 3 т. / [отв. ред. Е. П. Ситковский]. – М.: Мысль, 1977. – (Философия духа). – Т.3. – 1977. – 457 с.
2. Компаративистский анализ общечеловеческого и национального в философии: материалы конф., ноябрь, 2005 г., Санкт-Петербург. Вып.7 / науч. ред. А. С. Колесников. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2006. – 154 с.
3. Лосев А. Ф. Владимир Соловьёв и его время / Алексей Федорович Лосев. – М.: Молодая гвардия, 2009. – 600 с.
4. Мотрошилова Н. В. Мыслители России и философия Запада (В. Соловьёв, Н. Бердяев, С. Франк, Л. Шелестов) / Нелли Васильевна Мотрошилова. – М.: Республика, 2006. – 476 с.
5. Платон. Филеб / Платон: в 3 т. / [пер. с древнегреч. С. С. Аверинцева; общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса]. – М.: Мысль, 1971. – Т.3. – Ч.1. – 1971. – 687 с.
6. Соловьёв В. С. Красота в природе / Владимир Сергеевич Соловьёв. – Брюссель, 1966. (Соловьёв В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.5–6). – Т.6. – 1966. – 969 с.
7. Соловьёв В. С. Критика отвлеченных начал / Владимир Сергеевич Соловьёв. – Брюссель, 1966. (Соловьёв В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.1–2). – Т.2. – 1966. – 819 с.

8. Соловьев В. С. Критика отвлеченных начал / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.9–10). – Т.10. – 1966. – 957 с.

9. Соловьев В. С. Россия и Вселенская Церковь / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.11–12). – Т.11. – Кн.3. – 1966. – 1132 с.

10. Соловьев В. С. Чтения о Богочеловечестве / Владимир Сергеевич Соловьев. – Брюссель, 1966. (Соловьев В. С. Собр. соч. Фототипическое издание: Т.3–4). – Т.3. – 1966. – 1088 с.

11. Шеллинг В. Об отношении реального и идеального в природе / Вильгельм Шеллинг: в 2 т. – М.: Мысль, 1989. (Сочинения). – Т.2. – 1989. – 636 с.

References

1. Hegel' G. V. F. Jenciklopedija filosofskih nauk / Georg Vil'gel'm Fridrih Hegel': v 3 t. / [otv. red. E. P. Sitkovskij]. – M.: Mysl', 1977. – (Filosofija duha). – Т.3. – 1977. – 457 s.

2. Komparativistskij analiz obshchechelovecheskogo i nacional'nogo v filosofii: materialy konf., nojabr', 2005 g., Sankt-Peterburg. Vyp.7 / nauch. red. A. S. Kolesnikov. – SPb.: Sankt-Peterburgskoe filosofskoe obshhestvo, 2006. – 154 s.

3. Losev A. F. Vladimir Solov'jov i ego vremja / Aleksej Fedorovich Losev. – M.: Molodaja gvardija, 2009. – 600 s.

4. Motroshilova N. V. Mysliteli Rossii i filosofija Zapada (V. Solov'ev. N. Berdjajev. S. Frank. L. Shelestov) / Nelli Vasil'evna Motroshilova. – M.: Respublika, 2006. – 476 s.

5. Platon. Fileb / Platon: v 3 t. / [per. s drevnegrech. S. S. Averinceva; obshh. red. A. F. Loseva, V. F. Asmusa]. – M.: Mysl', 1971. – Т.3. – Ch.1. – 1971. – 687 s.

6. Solov'ev V. S. Krasota v prirode / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.5–6). – Т.6. – 1966. – 969 s.

7. Solov'ev V. S. Kritika otvlechennyh nachal / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.1–2). – Т.2. – 1966. – 819 s.

8. Solov'ev V. S. Kritika otvlechennyh nachal / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.9–10). – Т.10. – 1966. – 957 s.

9. Solov'ev V. S. Rossija i Vselenskaja Cerkov' / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.11–12). – Т.11. – Кн.3. – 1966. – 1132 s.

10. Solov'ev V. S. Chtenija o Bogochelovechestve / Vladimir Sergeevich Solov'ev. – Brjussel', 1966. (Solov'ev V. S. Sobr. soch. Fototipicheskoe izdanie: Т.3–4). – Т.3. – 1966. – 1088 s.

11. Shelling V. Ob otношении real'nogo i ideal'nogo v prirode / Vil'gel'm Shelling: v 2 t. – M.: Mysl', 1989. (Sochinenija). – Т.2. – 1989. – 636 s.

Astakhova T. G., Associate Professor of the Department of Humanities, Regional municipal university «Institute of Entrepreneurship «Strategy» (Ukraine, Zovty Vody), tanya.ast@meta.ua

The principle of unity of V. S. Solovyov in the context of spiritual and physical relationship

The problem of spiritual and corporal was one of the paradigms of the Silver Age philosophy and sparked a keen interest in V. S. Solovyov, who relied on their arguments on the idea of the unity. The aim of the research is to single out the output characteristics of the idea of the unity and to research the basic elements of the spiritual and bodily paradigm in the philosophy of V. S. Solovyov. Understanding the principle of unity of V. S. Solovyov in the phenomena context «Spiritual and corporal» allows making the conceptual analysis, based on certain conceptual blocks. Important to notice, that V. S. Solovyov strongly raises the metaphysical, ontological status even of human individuality, giving it the possibility still to join the unity as the true. Joining to the unity, to the truth for human individuality is a special way of the relations to other individuals, to nature, to all «other». The true identity is a certain image of unity, a way of perceiving and learning the other. Asserting yourself beyond all others, the individual deprives the meaning of own existence, absorbing the true meaning of life and converts their individuality in a blank form.

Keywords: unity, goodness, beauty, truth, the interrelation of the spiritual and corporal, god.

Астахова Т. Г., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры гуманитарных наук, Областное коммунальное высшее учебное заведение «Институт предпринимательства «Стратегия» (Украина, Желтые Воды), tanya.ast@meta.ua

Принцип всеединства В. С. Соловьёва в контексте взаимосвязи духовного и телесного

Проблема духовно-телесного была одной из парадигм философии Серебряного века и вызвала живой интерес у В. С. Соловьёва, опирающегося в своих размышлениях на идею всеединства. Целью работы является выделение

основных характеристик идеи всеединства и исследование базовых элементов становления парадигмы духовно-телесного в философии В. С. Соловьёва. Концептуальный анализ позволяет раскрыть понимание принципа всеединства В. С. Соловьёва в контексте феноменов «духовно-телесное», опираясь на определённые понятийные блоки. Важно подчеркнуть, что В. С. Соловьёв решительно превозносит метафизический, онтологический статус именно человеческой индивидуальности, давая ей возможность все-таки приобщиться к всеединству как истине. Приобщение к всеединству, к истине для человеческой индивидуальности является особым способом отношения к другим индивидам, к природе, ко всему «другому». Истинная индивидуальность представляет собою определённый образ всеединства, определённый способ восприятия и определения в себе всего другого. Характерная аргументация В. С. Соловьёва в защиту всеединства есть осмысленное убеждение, глубоко, богатое «существование» индивидуальности, возможное только в «лоне» всеединства.

Ключевые слова: всеединство, добро, красота, истина, взаимосвязь духовного и телесного, Бог.

УДК 1.092

Савицька І. М.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

Мельник В. С.,
студентка економічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
(Україна, Київ), isavitskaya@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНІ ІДЕЇ В ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Дсліджуються філософсько-релігійні погляди Т. Г. Шевченка. Розкрито своєрідність філософсько-релігійного світогляду поета на основі аналізу його творчості. Висвітлено витoki світогляду Шевченка в розвідках сучасних дослідників. Приділено увагу головним рисам світоглядної рефлексії Тараса Шевченка – антропоцентризму, гуманізму та націоналізму як основним світоглядним засадам творчості поета. Зазначено, що у філософських міркуваннях Т. Шевченка значна увага приділяється індивідуальному досвіду відстоювання власної духовної свободи, її плекання, її важливої ролі для формування вартісних людських якостей. Охарактеризовано філософську сутність української національної ідеї, громадянської самосвідомості, християнської моралі та духовності в творчості Т. Г. Шевченка.

Ключові слова: світогляд, філософсько-релігійні погляди, християнство, національний дух, антропоцентризм, націоналізм, гуманізм, свобода.

*Один у другого питаєм:
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? чи то для зла?
Нащо живем? Чого бажаєм?
І, не дознавшись, умираєм,
А покидаємо діла...
Т. Г. Шевченко, 1847 р.*

Філософія Т. Шевченка індивідуальна, особиста і, разом з тим, всезагальна, вона ґрунтується на національній ідеї, на ментальності українського народу, виростає, з конкретно-узагальненого ставлення до любові, надії і віри, з любові до України. Філософський характер творчості Т. Шевченка відображає її народність, коли кожне явище життя розглядається мовби очима народу, кожна подія минувшини чи сьогодення вимірюється мірою народної моралі, чистотою душі людини. Творча спадщина Шевченка є об'єктом актуальних філософських досліджень, вона стає важливим чинником для досягання образу світу: і національного, і європейського. Сучасний період вивчення філософсько-релігійної спадщини Т. Г. Шевченка визначає перед науковцями різноманітні аспекти досліджень: необхідності об'єктивованої літературної критики, яка б найбільше відповідала б вимогам нашого часу, нових мовознавчих розробок,